

BILTEN br. 10

Jul, 2003

SUSRET

Dr Rudolf Štajner
POKRET ZA RELIGIOZNI PREPOROD
“HRIŠĆANSKA ZAJEDNICA”

Predavanje održano u Geteanumu, u Dornahu, 30. decembra 1922. godine

Dragi moji prijatelji,

često sam ovde, sa ovog mesta govorio o tome kako su stari narodi u razvoju čovečanstva, od nauke, umetnosti i religije obrazovali uravnoteženu celinu. Onaj ko je na izvestan način u mogućnosti da stekne uvid u prirodu drevnih misterija, zna da se u toj spoznaji misterija otkrovenje duhovnog otkrivalo slikovnim putem. Tu je stazu danas nemoguće slediti; mi međutim moramo u današnje vreme ponovo napredovati u spoznaji duhovne prirode sveta. Slikovno znanje je duhovna osnova svih drevnih shvatanja sveta. Ta spoznaja se neposredno izražavala i bila je saopštavana ne samo rečima već posredstvom obličja koja su postepeno postala umetnička obličja, opipljiva, plastična predstava plastičnih umetnosti i prikaz, posredovanjem zvuka i reči u muzici i umetnosti govora. Iz te druge faze se krenulo ka trećoj u kojoj je religiozno i okultno otkrovenje prirode sveta, kroz koje se čitav čovek uzdigao do božanskih duhovnih osnova sveta, ne samo mišlju i ne samo osećanjem kao izrazom umetnosti, već na takav način da su misao, osećanje, a takođe najdublji impuls volje, bili posvećeni duhovnom i božanskom. Način na koji je spoljna čovekova delatnost trebalo da se ispuni duhom jeste ceremonijalan čin žrtve. Drevni narodi su osećali živi spoj u nauci – kako se ona nekada shvatala – i u umetnosti i religiji. Uzor duhovnog života današnjice mora biti da se ponovo stekne spoznaja kojom se pojmi nešto o čemu je Gete imao ideje, naime, znanje koje se uzdiže do umetnosti – ne samo simbolične ili alegorijske umetnosti, već istinske umetnosti, do stvaralačke delatnosti i stvaranja oblika u zvučnosti i rečima – umetnosti koja se, takođe, produbljuje do neposrednog religioznog iskustva.

Kada se u antroposofskoj duhovnoj nauci prepozna prisustvo tog impulsa, tek onda se može reći da se zaista razume antroposofija. Očigledno je da će čovečanstvo morati da preuzme različite korake u svom duhovnom razvoju pre nego što shvati takav ideal, ali upravo se i radi o strpljivoj predanosti u preduzimanju ovih koraka. To mora učiniti i antroposofski pokret.

Sada bih želeo da u ovom ciklusu antroposofskih predavanja govorim o jednom posebnom vidu izvesnog impulsa – podsticaja u Antroposofskom društvu koji smo upravo opisali. Možda ćete, moji dragi prijatelji, na kraju predavanja razumeti koji je dublji povod za moja objašnjenja.

Najpre bih želeo da ukažem na to da se već duže vremena antroposofski pokret ne podudara sa Antroposofskim društvom, a da Antroposofsko društvo ukoliko zaista želi da upotpuni svoj zadatak, mora zaista u potpunosti sprovesti impuls antroposofskog pokreta koji pokriva širi krug od Antroposofskog društva. To je dovelo do toga da je u poslednjih nekoliko godina naš način rada neophodno morao da se promeni u odnosu na to kakav je bio kada je pokret bio deo Društva. Antroposofsko društvo, međutim, može da ispuni svoju osnovnu prirodu jedino ako načini posudu za antroposofski pokret.

Sada, da ne bih govorio samo teoretski, već da biste me zaista razumeli, moram malo da vam govorim o nečemu što se nedavno dogodilo sa pokretom koji je drugačiji od antroposofskog, jer ako to ne učinim, mogu da nastanu nesporazumi.

Stoga ću ukratko govoriti o načinu na koji je nastao jedan pokret koji poseduje religiozne obrede, pokret koji svakako ima dosta toga zajedničkog sa antroposofskim pokretom, ali se sa njim ne sme poistovetiti, religiozni pokret koji sebe naziva “pokretom za religiozni preporod”, za preporod hrišćanstva. Položaj ovog pokreta u odnosu na antroposofski pokret postaće jasan ako krenemo od forme iz koje je ponikao.

Pre nekoliko godina, jedan broj mladih teologa, hrišćanskih entuzijasta mi je prišao na kraju svojih teoloških studija, pre nego što je trebalo da počnu da praktično primenjuju svoje sveštenečke dužnosti. Ono što su rekli je sledeće: kada u današnje vreme studenti završe Teološki fakultet, iskreno odani hrišćanstvu u srcu, osećaju kao da nemaju čvrsto tlo pod nogama sa kojeg bi praktično otpočeli svoj rad kao sveštenici. Teološki i religiozni pokreti su postepeno usvojili forme koje ne poniru u stvarni život sveštenika koji treba da se nadahne Golgotom misterijom, svesno poimajući suštinu Hristovog bića, koje je živelo u duhovnim svetovima, potom se ujedinilo sa ljudskim zemaljskim životom i sada nadalje radi na njemu. Meni je ukazano da su oni koji su mi prišli imali osećaj da ukoliko želimo da očuvamo hrišćanstvo, neophodan je preporod čitavog teološkog impulsa da bi taj preporođeni teološki impuls postao ponovo deo delatnih snaga za naš čitav duhovni život. Jasno je da religiozni impuls poseduje svoje pravo značenje kada se duboko nastani u čoveku, tako da prožme sve što nastaje dalje iz čovekovog mišljenja, osećanja i volje.

Ja sam najpre napomenuo toj grupi koja je došla da traži pomoć u smislu duhovnosti koja se može naći jedino u antroposofskoj duhovnoj nauci u svetu danas – da je neophodno da rade ne iz entuzijazma pojedinca, već da je to sada pitanje zajedničkog organizovanja i do izvesnog stepena grupisanja onoga što je manje ili više svesno, bio pojedinačan napor. Napomeno sam im da kada se radi o religioznom preporodu mora početi od širokih osnova u kojima se može naći veliki broj ljudi čija mu srca teže.

Posle nekog vremena pomenute osobe su mi ponovo prišle. Prihvatili su ono što sam im rekao i ukazali mi na to da oni već čine veću grupu mladih teologa koji su u istom položaju, naime iako nezadovoljni trenutnim teološkim i religioznim ciljevima na fakultetu, našli su se pred praktičnim dužnostima sveštenika i sve su prilike da će se taj krug povećati.

Ja sam rekao: sasvim je očigledno da to nije samo pitanje onih koji su se našli u pokretu za religiozni preporod i koji su se učili dužnostima sveštenika, već pre svega, svih onih koji poseduju manje ili više jasan religiozni impuls u svojim srcima, a posebno Hrišćanski impuls koji je na nezadovoljavajući način preuzela teologija. Ukazao sam na to da postoje krugovi, van okvira antroposofskog pokreta, koje sačinjavaju ljudi koji iz svog ugla posmatranja, iz svojih stavova, iz svog srca, ne mogu naći put do antroposofskog pokreta. Nadalje sam napomenuo da je za antroposofski pokret krajnji cilj da jasno i razgovetno uvidi da će u vremenu u kome živimo biti samim ljudskim razvojem moguće da onaj koji postane duhovni istraživač dođe do izvesnog broja duhovnih istina koje se odnose na neposredni duhovni sadržaj sveta. Ukoliko to ne želi da postane, već teži istini na način na koji mu se ona mora otkrivati kada je svestan svoje ljudske dostojanstvenosti, onda istine koje otkrije duhovni istraživač takvi ljudi mogu pojmiti putem sopstvenog zdravog ljudskog razuma – ali taj razum mora biti zdrav.

Nadalje sam govorio da antroposofski pokret zavisi od ovoga: da svako ko do njega nađe put mora da shvati da je osnovno i iznad svega stanovište, da duhovne istine koje su danas pristupačne čovečanstvu, treba da posednu ljudska srca i um kao spoznaja. Osnovno je da ta spoznaja prodre u mentalni život čoveka. Naravno, osoba koja je u antroposofskom pokretu ne mora da bude upućena u različite nauke. Može se pripadati antroposofskom pokretu bez ikakavog impulsa ili težnje za naučnim znanjem, jer su antroposofske istine sasvim razumljive i bliske ljudskom intelektu ukoliko je oslobođen predrasuda i potpuno zdrav. Stoga već danas postoji dovoljan broj ljudi koji iz prirodnih težnji svoga srca i uma, pronalaze put do antroposofskog pokreta. Sve što je potrebno za religiozne ciljeve i religiozne ideale će se, takođe, postepeno razviti, zajedno sa antroposofskim znanjem, iz

antroposofskog pokreta. Prisutan je međutim dovoljno veliki broj ljudi koji poseduje pomenut impuls prema religioznoj obnovi, posebno prema hrišćanskom religioznom preporodu, koji su jednostavno prisutni u određenim kulturnim krugovima i ne mogu naći put do antroposofskog pokreta. Neophodno je da se danas pronade odgovarajuća staza ka tim ljudima koja će odvesti do duhovnog života koji odgovara današnjem čovečanstvu.

Naglasio sam da je potrebno osnovati društveno – javno telo; ono treba da je u vezi sa antroposofijom, ali prvo mora da je u samom pojedincu prisutno znanje koje on individualno stiče o etici, religiji i društvenoj delatnosti potrebnoj za budućnost čovečanstva do koga mora doći potpuno iz unutarnje potrebe.

Stoga je to slučaj davanja nečega tim ljudima koji su pre svega nemoćni da se uključe na stazu antroposofskog pokreta. Obrazovanjem bratskih zajednica, mentalna i duhovna saradnja mora biti prisutna za ljudski razvoj na današnjem stupnju.

Ono što sam potom morao da im kažem može se od prilike svesti na sledeće: neophodno je za razvoj čovečanstva danas, da antroposofski pokret raste sve više i više iz uslova koji ga podupiru i koji se sastoje posebno iz sledećeg: da duhovne istine, koje jednostavno žele da dopru do nas iz duhovnog sveta, najpre moraju da dopru neposredno do našeg srca, tako da čovek može da ojača posredstvom tih duhovnih istina. Oni će potom naći put koji će sa jedne strane biti umetnički, sa druge religiozni, etički ili društveni. Antroposofski pokret je išao ovom stazom od svog početka i nijedna druga staza njemu nije potrebna ukoliko bi se samo ova pravilno razumela. Potreba za drugim putem iskrsava za one koji ne mogu neposredno da prihvate pomenutu, koji se putem društva i zajedničkim nastojanjem unutar društva obavezuju da krenu drugom stazom, onom koja će se, to mogu reći, tek kasnije pridružiti antroposofskoj stazi.

Na ovaj način otvorena je mogućnost za uporedno postojanje dva pokreta: antroposofskog pokreta koji postiže svoje ciljeve kada se zaista pridržava prvobitno utvrđenih značenja i svrhe i ne luta nekim drugim putem ili poslom koji se otvara u međuvremenu. *Naučno polje rada* na primer, *ne sme uticati na impuls generalnog antroposofskog pokreta*. Mora nam biti jasno da je antroposofski impuls taj na kome se zasniva antroposofski pokret i kako su razna polja naučnog rada nedavno zasnovana u okviru Antroposofskog pokreta, u potpunosti je neophodno da se snaga i energija generalnog antroposofskog impulsa na taj način ne oslabi. Posebno se ne sme antroposofski impuls uvući u oblik mišljenja ili ideja u raznim poljima nauke i da budu oblikovana njima do te mere da antroposofija postane, recimo tako, hemijska kao što je današnja hemija, fizička kao današnja fizika ili biološka kao što je današnja biologija. To se niukom slučaju ne sme dogoditi – jer to bi pogodilo antroposofski pokret u samo srce. Antroposofski pokret mora sačuvati svoju duhovnu čistotu i svoju duhovnu snagu. On mora biti oličenje suštinske prirode antroposofske duhovnosti, života i pokreta u njoj i da takođe doprinese iz duhovnog otkrovenja današnjice svemu što treba da proдре u život nauke.

Na istoj osnovi – tako sam tada mislio – može postojati takav pokret za religiozni preporod koji, naravno, nema nikakvog značaja za one koji su našli svoj put u antroposofiji, već je namenjen onima koji za početak ne mogu da pronadu taj put i kako je veliki broj takvih ljudi, pokret kao ovaj, naravno, ne samo da je opravdan već i neophodan.

Podrazumevajući, prema tome, da će antroposofski pokret ostati ono što je bio i ono što mora biti, ja sam dao nešto, sasvim nezavisno od antroposofskog pokreta, većem broju ljudi koji su iz sopstvenog impulsa, ne moga, želeli da rade pri pokretu za religiozni preporod, dao sam ono što je potrebno teologiji budućnosti i takođe sam dao sadržaj obreda koji je potreban.

Ono što sam im podario iz uslova duhovne spoznaje današnjice, dao sam kao čovek čoveku. *To nema nikakve veze sa antroposofskim pokretom*. To sam im podario potpuno privatno i time *sam naglasio sa izričitom strogošću, da antroposofski pokret ne sme imati ništa sa pokretom za religiozni preporod i iznad svega da ja nisam osnivač pokreta za religiozni preporod*. Nadam se da je to dovoljno jasno svetu da sam nekolicini njih, koji su sami želeli da osnuju pokret za religiozni preporod, dao neophodni savet, koji je svakako usvojen u praksi duhovnog i jakog kulta, ispunjenim duhovnim sadržajima. Takođe, da se služba vrši na pravilan način posredstvom snaga iz duhovnog sveta. Mada sam dao ovaj savet, nikada nisam obavljao obred, samo sam pokazao, korak po korak, onima koji su želeli da usvoje ovaj obred kako ga treba izvoditi. To je bilo neophodno. *Danas je takođe neophodno da se ovo u okviru Antroposofskog društva, pravilno shvati*.

Pokret za religiozni preporod je, prema tome, osnovan nezavisno od mene, nezavisno od Antroposofskog društva. Ja sam jedino dao savet. Onaj koji je započeo i koji je sproveo prvi obred u tom pokretu, izveo ga je pod mojim nadzorom, ali ja nisam imao nikakvog udela u *osnivanju* ovog pokreta. Taj pokret je nastao iz sebe, ali je prihvatio moje preporuke, jer je ljudska dužnost da, ukoliko može, pomogne svakome ko opravdano traži savet u određenoj oblasti delatnosti.

Tako se u najstrožem smislu reči mora razumeti da je uporedo sa antroposofskim pokretom, otpočeo još jedan pokret, koji je nastao iz samog sebe, a ne iz antroposofskog pokreta, jer mnogo je ljudi koji ne mogu da nađu put do antroposofskog pokreta, ali će biti u stanju da se priključe kasnije. Stoga se mora napraviti jasna razlika između antroposofskog pokreta, Antroposofskog društva i pokreta za religiozni preporod. Važno je da se na antroposofiju ne gleda kao na osnivača pokreta za religiozni preporod.

To nema nikakve veze sa činjenicom da je savet, koji svrstava ovaj religiozni pokret u pravu duhovnu zajednicu prilagođenu sadašnjem ljudskom razvoju, dat sa svom ljubavlju i takođe sa svom predanošću duhovnim silama koje su u stanju da takvom pokretu nađu mesta u svetu. Tako je ovaj pokret zasnovan na pravim osnovama jedino ako se vidi u svetlu toga da mu je antroposofski pokret prethodnica tako da se tada oseća na sigurnom tlu kada podržava antropozofski pokret, kada traži savete i pomoć od onih koji su u antroposofskom pokretu itd. Uzimajući u obzir činjenicu da su neprijatelji antroposofskog pokreta razmotrili svaki korak napada na pravdu, ovakve stvari se moraju razjasniti i ja moram da kažem da svako ko je častan u odnosu na antroposofski pokret mora imati obavezu da poriče takve izjave kao: “Pokret za religioznu obnovu je osnovan u Dornahu u Geteanumu i od strane Geteanuma”, jer to nije slučaj. Istina je ono što sam objasnio.

Tako, na način na koji sam ja pomogao ovaj pokret za religiozni preporod da načini svoje prve korake, morao sam da predstavim sebi da će taj pokret – koji traži oslonac u antroposofskom pokretu i odnosi se prema antroposofskom pokretu kao svojoj prethodnici – tražiti svoje pristalice izvan Antroposofskog društva i da bi bila velika greška ukoliko bi želeo da unese u Antroposofsko društvo ciljeve i sklonosti koji su svakako neophodni *izvan* Antroposofskog društva. Antroposofsko društvo ne može da shvati onaj koji – zato što ne može da se neposredno zadubi u pomenuti religiozni pokret – sebe ne vidi u ulozi njegovog savetnika ili pomagača.

Ukoliko je to slučaj, međutim, on bi radio na dve stvari: prvo, na uništenju i razbijanju Antroposofskog društva, drugo načinio bi pokret za religiozni preporod jalovim. U okviru čovečanstva, svi pokreti koji opravdano nastaju moraju da rade zajedno kao jedno organsko jedinstvo, ali se to mora odigravati na pravi način. U ljudskom organizmu je potpuno nemoguće da krvni sistem postane nervni sistem ili obrnuto. Nekoliko sistema moraju da rade u ljudskom organizmu očigledno odvojeno jedan od drugog i tek tako pravilno deluju. Utoliko je neophodno da neko ko razume šta je to antroposofski pokret, sabere sve što je neophodno – ne u nekom nadobudnom smislu, već u skladu sa zadatkom vremena – rečju: *onima koji su jednom našli svoj put u Antroposofsko društvo ne treba religiozni preporod*. Jer šta bi bilo Antroposofsko društvo da je najpre zahtevalo preporod!

Međutim, religiozni preporod je potreban svetu i upravo zbog te potrebe, pružena je ruka da pomogne osnivanje. Stvari će se nadalje dobro odvijati ako Antroposofsko društvo ostane ono što je, ukoliko oni što žele da antroposofiju razumeju zaista pojme njenu suštinsku prirodu i *ne* poveruju da je za njih neophodno da pripadaju drugom pokretu koji je preuzeo sve što ima od antroposofije – odnosno, da je istina da je on samostalno osnovan i da antroposofija nije njen osnivač.

Osoba koja jasno ne razlikuje ove stvari i koja ih ne razdvoji radi – postajući slaba u odnosu na osnovni podsticaj antroposofskog pokreta – na razdoru antroposofskog pokreta, a takođe uklanja oslonac pokreta za religiozni preporod. Ukoliko neko ko je krenuo od religioznog pokreta smatra da se on mora proširiti na antroposofski pokret, on ga podriva u korenu.

Za dobrobit oba pokreta neophodno je da se drže podalje jedan od drugoga; da pokret za religiozni preporod bude delatan u *svim* pravcima u krugovima *izvan* antroposofskog pokreta; da, prema tome, ne samo u smislu svojih materijalnih sredstava – da bi se stvar pravilno razumela moram takođe da govorim i o ovim stvarima – ne dira u Antroposofski pokret, da mu, takoreći, ne izbija materijalno tlo pod nogama, niti da u slučaju da ne nađe sledbenike među ne-antroposofima, ne pravi, na primer, svoje obraćenike iz redova antroposofa. Ukoliko bi to uradio to bi neizbežno dovelo do uništenja oba pokreta. Sada zaista nije stvar u tome da se odpočne sa fanatičnim radom, već da se sa

punom svešću radi samo ono što je ljudima neophodno. Ono što sada govorim ima za posledicu, a istovremeno je bio preduslov, za moj nadzor i pomoć u osnivanju pokreta za religiozni preporod, jer jedino pod tim uslovima sam mogao da im pomognem. Da ti preduslovi nisu postojali, pokret za religiozni preporod *nikada* ne bi potekao posredstvom mojih saveta.

Utoliko vas molim, dame i gospodo i dragi prijatelji, da shvatite da je neophodno za pokret za religiozni preporod da zna da mora ostati na svom polazištu, da je obećano da će svoje pristalice tražiti *izvan* kruga antroposofskog pokreta, jer se tamo mogu prirodno tražiti i naći.

Ovo što sam vam rekao nije rečeno usled uznemirenosti da nešto može potkopati antroposofski pokret i svakako nije rečeno ni iz kakvih ličnih namera, već jedino iz nužnosti samog slučaja. Deo te nužnosti je takođe, potreba da se razume kako je jedino moguće delati na pravi način u svakoj od ovih oblasti. Zaista je neophodno da u odnosu na važne stvari možemo reći sasvim jasno kako stvari stoje, jer u današnje vreme postoji prevelika težnja da se stvari pomute i da ne budu jasne. Jasnoća je sada neophodna u svakoj oblasti.

Naravno, sve ovo govorim jednostavno da bi se ove stvari pravilno razumele u Antroposofskom društvu tako da se ne može reći (kao što se pretpostavlja da je već rečeno): nisu mogli da nastave sa antroposofskim pokretom, pa su sada osnovali pokret za religiozni preporod kao pravu stvar.

Ja sam zaista ubeđen da će se divni i uvaženi ljudi, koji su osnovali pokret za religiozni preporod, vrlo izričito usprotiviti takvom stavu i da će te izuzetne i uvažene osobe odbiti da preobraćaju pripadnike antroposofskog pokreta. No, kao što smo rekli, stvar se mora pravilno razumeti u okviru antroposofskog pokreta.

Ja znam, dragi moji prijatelji, dame i gospodo, da će se uvek naći neko kome će se ovakva objašnjenja učiniti neprijatnim, ali ona su neophodna s vremena na vreme, ne da bismo se žalili u jednom ili drugom pravcu, niti zarad pukog kriticizma, već jedino zbog toga da prikažemo nešto što se mora sasvim jasno pojmiti. Ja znam da uvek ima onih kojima se ne sviđa kada neko proba da razjasni stvari, ali zarad dobiti i širenja antroposofskog pokreta podjednako kao i za dobrobit pokreta za religiozni preporod, to je u potpunosti neophodno. Pokret za religiozni preporod ne može se razvijati ukoliko na bilo koji način utiče na antroposofski pokret.

Ovo mora u potpunosti da se razume, posebno od strane antroposofa, tako da oni mogu zaista biti u stanju da brane pravdu kada god se za to ukaže prilika. Ukoliko tako iskrsne bilo kakvo pitanje o stavu antroposofa u odnosu na religiozni preporod on jedino može biti sledeći: da je on savetnik, da daje ono što *može* dati u smislu duhovnih vrednosti i da, kada učestvuje u obredima, uvek mora biti svestan da to radi samo da bi pomogao. Jedino *tada* je antroposof duhovni pomoćnik koji razume kako da nešto pruži pokretu za religiozni preporod. Taj pokret za religiozni preporod treba da podrže u svakom pogledu one osobe koje još uvek ne mogu da nađu svoj put do Antroposofskog društva.

Nadam se da sada niko neće prići ljudima koji deluju u pokretu za religiozni preporod i reći: u Dornahu je to i to rečeno protiv pokreta. Ništa nije rečeno protiv pokreta; pokret za religiozni preporod je na opravdan način nastao iz duhovnog sveta, s ljubavlju i odanošću duhovnom svetu, sa namerom da pronade *sebe*. Antroposofi takođe moraju reći da se on, doduše, samostalno osnovao, ali da nije sam uobličio sadržaj svog obreda, već sam svoj obred, iz sopstvenih snaga i na sopstvenu inicijativu – da suštinska priroda antroposofskog pokreta nema ništa sa pokretom za religiozni preporod.

Naravno, niko ne želi više od mene da pokret za religiozni preporod procveta, ukoliko se pridržava prvobitnih uslova. Antroposofske grupe na primer, ne smeju da se promene u zajednice za religiozni preporod ni u materijalnom ni u duhovnom smislu.

Morao sam ovo danas da vam kažem da ne bi bilo nesporazuma kada se skrene pažnja na religioznu službu za koju je tražen (i dat) moj savet i čiji napredak u ovom trenutku želim veoma mnogo.

Prevela sa engleskog: Aleksandra Andrijević
Decembar 2002.

ČETVRTA NEDELJA JULA

Naš samoosećaj je na intezivan način zavisin od stanja našeg tela. Već sama i najmanja promena naše telesne toplote za dva do tri stepena može da nas premesti u grozničave snove, u kojima mi još jedva da znamo ko smo.

Govorimo o čulnim utiscima. Doslovno uzeto to znači, da se opažanje utiskuje u nas. Kada smo "pritisnuti", tada se pojačava naše samoopažanje.

Kada naše oko pogleda neki pejzaž, pogled je kao mnogostruko opipavanje. Opipavamo drveće, brda, jezera i reke, ali istovremeno osećamo da smo mi ti koji tu i dodirujemo i bivamo dodirnuti. Tako nam naš Ja-osećaj prilazi spolja kao poklon sveta. Mi imamo zadatak, da to u nama produbimo, da pustimo da sazreva u svetlosti misli, sve dok ne nastane jedan plod koji je podoban za dalji tok evolucije.

*Zu bergen Geistgeschenk im Innern,
Gebietet strenge mir mein Ahnen,
Dass reifend Gottesgaben
In Seelengründen fruchtend
Der Selbstheit Früchte bringen.*

*Da u nutrini zbrinem dar duha,
Nalaže mi strogo moja slutnja,
Da bi Božiji darovi u sazrevanju
U dubinama duše plodeći
Doneli plodove sopstvenosti.*

PETA NEDELJA JULA

Pitanje koje postavlja moderna prirodna nauka glasi: "Šta je to?" Da bi se na to pitanje sve detaljnije odgovorilo, imamo mikroskope i teleskope, šaljemmo ronioce u morske dubine i satelite u svemir. Tako se nakupilo ogromno mnoštvo znanja. - A ipak su stvari zadržale svoju tajnu. Ruža sa njenom savršenom lepotom, njenom bojom, njenim mirisom - da li je postala manje tajanstvena time što mi znamo mnogo o njenoj biohemiji?

Jedno sasvim drugačije pitanje, koje možemo uputiti stvarima sveta, glasi: "Šta mi ti to govoriš?" Zvezde koje svetlucaju, oblaci koji se vuku, šuma koja šumi, cveće koje blista, sve to govori jednim rečitim jezikom. Spram njih možemo da se pretvorimo "celi u uvo". Tada bića prirode počinju da nam pričaju o svojoj tajni. I najjednostavnije počinje da nam bude interesantno.

Može da se desi da iz bolesničkog kreveta možemo da vidimo samo jedan zrak Sunca. On nam govori o kosmičkim daljinama koje je prešao, o svojoj ljubavi prema Zemlji, kojoj omogućava da ozeleni.

Pustimo da nas do dubina ispuni širina Reči sveta. To će nas spasiti od svake sitničavosti u nama.

*Es spricht das Weltenwort,
Das ich durch Sinnestore
In Seelengründe durfte führen:
Erfülle deine Geistestiefen
Mit meinen Weltenweiten,
Zu finden einstens mich in dir.*

*Govori Reč sveta,
Kuju kroz vrata čula
Smedoh uvesti u osnove duše:
Ispuni tvoga duha dubine
Sa moga sveta daljinama,
Da bi jednom naš-ao,-la mene u tebi.*

Iz dela: Proroci humanizma

Eduarda Schure-a

OSNOVNE IDEJE RENESANSE I NJIHOVE PERSPEKTIVE

Hijerarhija tri sveta

je ključ za nauku,
umetnost i život

1. Zakon metamorfoze

Italijanska renesansa označava za zapad preokret i početak novog života. To je vreme kada civilizovana Evropa postaje odrasla, a ljudski duh osvaja vidljivi kosmos. To je stoleće u kome Kristofer Kolumbo otkriva Ameriku, Kopernik i Galilej probijaju nebeski svod i premeštaju Zemlju u beskrajni prostor, puštajući je da kruži oko Sunca. Analiza zadobija preimućstvo nad osećajem, intelekt počinje da kontroliše veru, a razum se sprema da zameni Autoritete po predanju. Ali u oblasti umetnosti nisu bili dovoljni ni analiza, ni posmatranje, a ni razum, da bi se stvaralo. Ovde je bilo potrebno jedno novo prosvetljenje, jedno istinsko otkrovenje. To otkrovenje je za čoveka renesanse, nakon hiljadu godina asketske discipline i povlačenja u jedan ucveljeni misticizam, bilo u oduševljenju, koje je u njemu razvilo otkriće žive prirode i grčke lepote.

Ipak, majstori onog doba, koji su se napajali iz istih izvora, nisu bili time zadovoljni, da nepromenjeno oponašaju prirodu ili antički ideal lepote. Oni su ih transformisali tako što su im ulili svoja osećanja i svoje strasti. Sa druge strane, ni u kom slučaju, oni nisu hteli da opovrgnu veru i tradiciju hrišćanstva, nego su ih obdarili sa, do tada, nepoznatom ljupkošću. U ovom vatrenom spoju je istovremeno obnovljena Antika i Hrišćanstvo. Strastvena umetnost je produhovila Antiku, a humanizovala Hrišćanstvo. Iz ovog uzajamnog razumevanja i zajedničkog delovanja, koje bi inače, crkvene oce uzbudilo, a na koje pape i kardinali iz XVI veka nisu negodovali, izrastao je vremenom jedan niz duhovnih otkrića, koja su postala vodeće ideje narednih stoleća. Te ideje su ovladale antičkim religijama i Hrišćanstvom i spojile ih. One potiču iz jedne više sfere, sfere Arhetipova, u kojoj se ljudski život u velikim crtama određuje unapred. Odatle se dobija svod evolucije i označavaju se oblici na kojima će ljudska sloboda tkati svoje arabeske. Ovi oblici, u kojima se Bogovi sami grade, dosežu iz jedne prošlosti, koja se nalazi pre sećanja, a određuju jednu još daleku budućnost.

To su neke *pra-ideje*, koje ovde pokušavam da formulišem.

Prva od tih ideja, suštinska ideja, iz koje su sve ostale proizašle, je sama ideja *Renesanse*. Jer, to je bilo ime koje je ova epoha u svojoj radosti za preporod, za ponovno oživljavanje i za stvaralaštvo, sebi sama dala. Odatle je i ta duboka potrešenost, to drhtanje u svim nitima, ta vatra za obnavljanjem i rizikom. Ukoliko se jednim pogledom obuhvati ta veličanstvena igra Renesanse, i ukoliko se ode do njenog izvora-otkriva se istorijska zakonitost prvog reda, jedna do tada nepoznata zakonitost visokog značaja: *da su sve odlučujuće epohe u istoriji zahvati na ranijem, u novom, neočekivanom, divnom obliku.*

Ne ponavljanje istog, nego metamorfoza.

Svaka velika epoha je jedno veliko preoblikovanje starih elemenata, i njihovo vaskrsnuće pod vladavinom jedne nove ideje.

Renesansa XVI veka se našla nasuprot dvema neprijateljskim tradicijama, jer Hrišćanstvo je trijumfovalo samo potiskivanjem i razaranjem paganskih religija. Da li su umetnici renesanse zavedeni prirodom i lepotom morali da odbace i prokunu Hrišćanstvo kao što je nastajuće

Hrišćanstvo prognao i osudilo bezbožništvo? Sigurno ne! Religija i čitava hrišćanska tradicija je svojom hiljadugodišnjom vladavinom prodrila njima do krvi. Oni nisu prestali da veruju u oktrovenja proroka iz Galileje i u mučeništvo sa Golgote. U ostalom, Platon, koji je ponovo bio

čitao, je do izvesne mere mogao da pomiri Hrišćanstvo i Antiku. No, dogodilo se nešto čudnovato. Majstori renesanse su počeli da posmatraju Hrišćanstvo u svetlosti Grčke, a grčku antiku očima izoštranim kroz religiju Isusa. Nesvesno, oni su produhovili bogove i boginje, a takođe nesvesno, sa istom snagom otkrića, su humanizovali hrišćanske legende. Oni su dopustili svetim ženama da se osmehuju i oraspoložili su Apostole. Kod najvećih ovih majstora, može se приметiti snažno oscilovanje između ova dva oprečna sveta, a takođe i strastveno traženje njihove tajne povezanosti.

Čas je ogorčena i nepomirljiva borba između dva sveta, kao kod Dantea i Mikelandela, čas su u zagrljaju punom ljubavi kao kod Rafaela i Koređa, čas je jedan pokušaj umetničkog sjedinjenja oprečnih elemenata kroz alhemiju osećanja, oblika i ideja, kao kod Leonarda. Ali uvek je jedna dvostruka naslada, jedna dvostruka patnja, jedna udvostručena i neutoljena čežnja neba za zemljom i zemlje za nebom.

Vreme i prostor, razlike u temperamentima, konkurencija i rivalitet su u toku života razdvojili majstore renesanse. Ukoliko bi mi sada, njih koje je opšta slava sjedinila u zajednički Panteon, mogli zapitati: Da li su ostvarili svoju sreću, koja ideja ih je sjedinjavala u njihovoj zemaljskoj egzistenciji i u čemu, po njihovom mišljenju, leži zaveštanje renesanse, onda bi oni bez sumnje odgovorili: "I ako su nas naši savremenici u izobilju slavili, oni nas nisu razumeli. U našem veku mi smo bili hodočasnici nekog drugog vremena i blagovesnici budućnosti. Zvezda budućnosti nas je vodila kroz naše inkarnacije. Jednom ćemo naći luku. Vi uzdišete na obali koju zatamnjuje Nikad!, mi dolazimo iz sfera u kojima ozračeno Uvek! odzvanja. Mi smo došli da bi svetu otkrili veliki zakon renesanse.... U beskrajnom univerzumu sve umire da bi ponovo bilo rođeno, od cveta do zvezde, od demona do anđela, od ljudi do bogova. Ali čovek može sebe samog opet da stvori, time što se uzvisi do izvora stvari. Večnost!... Ona je veliki bunar mladosti. U magiji umetnosti čovek poseduje predstava raja za kojim žudi. Da li hoćete da budete ponovo rođeni bežeći od sudbinskog toka generacija? Onda izađite iz užasnog groblja istorije, gde prah mrtvih leži pod hladnim sarkofazima i crnim čempresima i posmatrajte cvetanje zvezda na svodu. Koje komešanje svetlosti u njihovoj nepokretljivosti! Koja moć preobražaja u njihovom stalnom iskričanju! Ukoliko želite da se preporodite i da verujete u besmrtnost posmatrajte nebo...., i to zadubljuvanje će vas privući i vezati kao što se voljeni privlače i vezuju.

Prevod i priprema: Naum Slavenski

Dragi prijatelji,

bila sam u poseti Valdorfskoj školi i vrtiću u gradu Klužu u Rumuniji. Kluž je drugi po veličini grad u Rumuniji posle Bukurešta. Taj susret su organizovali antroposofski prijatelji iz Holandije, a u okviru inicijative »Evropske kuće«. Susreti se organizuju svake tri godine u Pragu, a u međuvremenu se održavaju manji susreti po različitim zemljama. Ove godine je to održano u Rumuniji. Neke od Rumuna sam već upoznala u Pragu i oni su me ljubazno pozvali da dođem. Susret se odigrao u kompleksu zgrada koja su Valdorfski vrtić i škola. Vrtić pohađa oko četrdesetoro dece. Pola u tzv. »mađarskom« vrtiću, a pola u »rumunskom«. Taj deo Rumunije, inače, naseljava priličan broj Mađara, jer je nekada pripadao Mađarskoj, a ima i dosta Nemaca. Škola ima četiri razreda i u njoj ima oko šezdesetoro dece.

Susret je organizovan sa prilično tesnom satnicom i mislim da je nedostajalo malo više slobodnog vremena. Počinjalo se u 8 sa doručkom, zatim malo muzike i pevanja, potom euritmija sat vremena. Posle kratke pauze za užinu, nastavljalo se sa predavanjima i razgovorima. Glavni predvač je bio gost i Francuske, antroposof i filozof koji takođe predaje na Sorboni u Parizu, gospodin Mišel Žozef. Usledio bi ručak, pa dva (kratka) sata slobodnog vremena, pa zatim opet predavanja. Teme su bile

»Narodi Evrope« i »Misija Evrope«. Posle večere bi bilo vreme za umetničke individualne doprinose i tu se pevalo na raznim jezicima ili recitovalo ili sviralo ili već šta bi prisutni želeli da dopinesu. Vaša drugarica na žalost ne ume da peva, ali je zato naučila one koji umeju jednu srpsku pesmu (Na Uskrs sam se rodila). Nije ni loše zvučalo kada su je svi zajednički otpevali.

Prijatelji Rumuni su nam organizovali divan koncert na orguljama u gradskoj katedrali i obilazak tzv »Rumunskog sela« što bi se najbolje moglo opisati kao naše Sirogojno. Na površinu od oko 75 ha prenesene su originalne drvene kuće i crkve tipične za to područje. Posle obilaska organizovan je piknik za sve nas.

Sva predavanja i razgovori prevedeni su na francuski, nemački i engleski simultano od strane prisutnih.

Cilj ovih susreta i uopšte »Evropskih kuća« je susret različitih nacija, približavanje različitih ljudi jedni drugima, a vrhunac bi bile stvarne kuće u kojima bi ljudi mogli da neko vreme žive, učestvuju, studiraju ili šta je već potrebno u različitim zemljama Evrope.

To bi bio kratak izveštaj sa mog putovanja u Rumuniju.

Nada Škondrić

Događanja u julu

U subotu, 5.07.2003 godine, u vrtiću »Nana« u Beogradu, započet je rad u maloj studijskoj grupi, na tekstu »Šta čini anđeo u našem astralnom telu?« Rad se odvijao na taj način što je svaki od prisutnih pročitao nekoliko pasusa, a kod nejasnih ili posebno interesantnih delova se razvijala diskusija.

Pitanja na kojima se rad duže zadržao su:

-Šta znači biti "budan" u svakodnevnom životu ?

- Da li već u današnje vreme može čovek imati iskustvo osećanja bratstva prema svim ljudima, ili će to iskustvo doći "na mah" i ostati trajno, ali u dalekoj budućnosti?

Tekst je pročitao do polovine, a nastavak i završetak rada se planira na sledećem sastanku na istom mestu, koji je zakazan za SUBOTU, 23.08 u 16 časova.

Najava budućih događanja

Početak oktobra je planirana Euritmijaska predstava u Beogradu. Radujemo se takvom retkom umetničkom doživljaju koji će nam prirediti Nataša Kraus sa svojim prijateljima. Pozivamo zainteresovane, da nam pošalju predloge i ideje kako bi mogli osmisliti u tom danu možda još neku zajedničku aktivnost.